

Česká lékařská akademie – historie a současnost

Per Aspera ad Astra
Vlastnosti lékaře – vědce:
Inteligentní, Vzdělaný, Zvědavý, Čestný, Seriózní,
Poctivý, Skromný, Etický, Empatický, Pokorný

V letech 2002–03 byla založena Federace evropských lékařských akademií (Federation of European Academies of Medicine, Fédération Européenne des Académies de Médecine, FEAM) jako poradní orgán Evropské komise v oblasti zdravotnictví, a hned v následujícím r. 2004 vznikla z iniciativy prof. Cyrila Höschla a několika dalších kolegů, mezi něž jsem také patřil, Česká lékařská akademie (ČLA), aby reprezentovala naši lékařskou veřejnost doma i ve světě. Vzorem se nám stala britská lékařská akademie – The Academy of Medical Sciences, kterou založil prof. Peter Lachman (FRS, Fellow Royal Society) v r. 2001 a která sdružovala převážně britské lékaře, ale i zástupce dalších oborů zabývajících se medicínou. Činnost ČLA slavnostně zahájil 13. února 2004 koncert České filharmonie v Rudolfinu pod záštitou tehdejšího prezidenta republiky Václava Klause.

Česká lékařská akademie navazuje na dlouholetou tradici akademií v našem prostoru a v našich zemích. Prvním iniciátorem vzniku akademie byl Jan Evangelista Purkyně – napsal stať o akademiích, které by se měly vytvořit vedle lékařských fakult, ale návrh nebyl za jeho života uskutečněn. Realizaci provedl až mecenáš umění architekt Josef Hlávka, pocházející z Přeštic, který akademii skutečně založil a také financoval. Členy se mohli stát významní představitelé vědy a umění. Byla to akademie věd a umění Království českého, které bylo tehdy součástí Rakousko-Uherska, a pokračovala i po první světové válce v Československé republice (o historii podrobně pojednával seriál v Živě 2015, 2 až 2016, 1, zde proto jen krátké připomenutí). Profesor Hlávka věnoval akademii velké finanční prostředky a založil ještě Hlávkovu nadaci, ze které podporoval studenty. Po celou dobu existence nadace např. byli podporováni studenti z klatovského gymnázia, kde také J. Hlávka studoval. Každý rok několik z nich dostalo stipendium na pražských univerzitách. To byla vynikající činnost, která nebyla přerušena prakticky za žádného režimu.

Dalším činem v oblasti akademií bylo zřízení Československé akademie věd (ČSAV) v r. 1952, což se stalo podle sovětského vzoru (blíže např. Živa 2013, 1: I–IV nebo 2020, 2: 54–57). Vedle ČSAV byla založena také Československá zemědělská akademie. Uvažovalo se i o souběžném vzniku lékařské akademie, k tomu ale nakonec nedošlo. Výběr do těchto akademií byl prováděn pod přísnou stranickou kontrolou, všichni členové museli projít příslušnými stranickými orgány od okresních přes krajské až po ústřední výbor Komunistické strany Československa. Do akademie se přesto dostalo mnoho velice schopných lidí. Charakter této instituce však také určoval bohužel už její první prezi-

1 a 2 Současný předseda České lékařské akademie Richard Rokyta (obr. 1) a jeho předchůdce Cyril Höschl (2), zakládající členové ČLA

dent a tehdejší ministr školství a osvěty prof. Zdeněk Nejedlý. V jejím čele se po něm ale vystřídal několik významných osobností. Akademie zahrnovala několik ústavů a byla řízena řediteli těchto ústavů. Znovu je třeba zopakovat, že mezi členy byla řada velmi schopných vědců, kteří akademii povznášeli, jako třeba František Šorm, Ladislav Vyklický a další, ale bohužel se tam dostávali i vědci daleko méně schopní, jejichž hlavní zásluhou byla stranická aktivita ve vládnoucí KSČ. Po r. 1989 byla akademie rekonstruována a předsedou v té době se stal vynikající vědec Otto Wichterle (1990–92). Po zřízení nové Akademie věd ČR následovaly další velké osobnosti – prof. Rudolf Zahradník (1993–2001), prof. Helena Illnerová (2001 až 2005), prof. Václav Pačes (2005–09),

prof. Jiří Drahoš (2009–17) a nyní prof. Eva Zažímalová. Tituly akademik a člen korespondent ČSAV byly zrušeny. Akademie věd České republiky má různé ústavy přírodovědecké a humanitní.

V r. 1994 byla založena Učená společnost ČR, která přijímá podle přísných kritérií osobnosti s významným vědeckým nebo uměleckým profilem. Jsou to zejména vedle lékařů také přírodovědci a lidé technického zaměření, a proto jsme po založení dalších profesních akademií, jako byla Inženýrská akademie ČR, usilovali o zřízení České lékařské akademie (ČLA). V první fázi do ní byli vybráni špičkoví vědci, především z oboru lékařství. Ti pak zvolili postupně další členy ČLA. Členství vyžaduje návrh jednoho člena akademie a podporu dalších dvou stávajících, kteří pak vyžadují od navrhovaného jeho vědeckou dokumentaci, především publikační aktivitu se všemi scientometrickými principy. Existují i další požadavky, jako psaní učebnic a monografií. Nezbytným okruhem je rovněž výuka na lékařských fakultách. To znamená mít jak pregraduální, tak postgraduální studenty, ale vychovat i docenty a profesory. Vše se dá velmi dobře dokumentovat. Dalším nezbytným kritériem je praktická činnost lékařská – kandidát by měl být špičkovým odborníkem ve svém oboru, ať v základním výzkumu, nebo v kterémkoli z medicínských oborů. Návrh schvaluje Rada ČLA, která určí dva oponenty opět z řad členů. Ti na Valné hromadě, jež se obvykle koná v únoru každého roku, přednesou svá stanoviska a poté je v tajné volbě volen navržený kandidát. Z historie akademie je nutno uvést, že několik kandidátů (kolem 10) zvoleno nebylo. Pro zvolení musí být nadpoloviční většina všech stávajících členů.

Česká lékařská akademie se již r. 2005 stala členem výše zmíněné FEAM. V témže roce proběhlo velmi úspěšné výroční zasedání v Praze. Poté jsme ještě organizovali další dvě setkání – v r. 2009 patřilo psychiatrii a v r. 2011 opět všeobecné medicíně. K velkým úspěchům lékařské akademie patřilo i to, že v letech 2009 a 2010 byl předsedou FEAM zvolen prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc., FRCPsych, FCMA, a že jsme získali několik zahraničních členů. V současné době jich máme 10. Zůstává stále hlavním principem, že kandidát musí být lékař a profesor. Tím je

zúžen výběr na skutečně špičkové vědce a lékaře. Z úplně prvních dob je mezi členy pouze jeden nelékař – prof. Jiří Květina, farmaceut z Hradce Králové, který se ale významně zasloužil o rozvoj lékařských věd. Mnohdy budí tato podmínka určitou elitářskou představu, ale není tomu tak, jestli chceme mít v něčem prioritu, pak to musí být kvalita.

Víme, že lékařská věda není pro veřejnost vždy dobře reprezentována. Medicínu reprezentují zejména někteří jednotlivci. Lékařská komora je profesní organizace a má i jiné funkce než řídit vědu. Proto jsme založili Českou lékařskou akademii, abychom objasňovali východiska a potřeby lékařského vzdělávání a výzkumu. Dnes vidíme, že veřejné síťové prostředky vydávají mnoho falešných „vědeckých“ informací – např. je známo, že na internetu je asi 67 % lékařských informací chybných. Určitým způsobem doplňujeme Českou lékařskou společnost J. E. Purkyně, která má ale i jiné úkoly. Jako dobrovolná lékařská organizace členěná na různé obory plní odbornou a vědeckou část, ale zároveň má mnoho organizačních aktivit. V r. 2007 ČLA např. vydala stanovisko k zákonu o podmínkách získání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu povolání lékaře – zubního lékaře a farmaceuta. Bohužel dodnes nebyl tento zákon dořešen, což považujeme za poměrně velkou chybu.

Naše první mezioborová konference byla věnována problematice bolesti, konala se v Liberci, s více než 3 000 účastníky. Všechny naše akce byly vždy doprovázeny koncerty vážné hudby, zásluhou C. Höschla a jeho kontaktů s předními hudebníky. Čtvrtého výročního koncertu v Rudolfinu se účastnil i tehdejší prezident republiky V. Klaus, dirigoval Mistr Libor Pešek, účinkovaly klavíristka Slávka Pěchočová a violoncellistka Alžběta Vlčková. Koncerty rovněž C. Höschl uvádí, s nenapodobitelným šarmem a znalostí.

Česká lékařská akademie vydává každoročně časopis Revue. V Revue 2008 měl příspěvek i tehdejší děkan Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany v Hradci Králové prof. Roman Prymula. Zabýval se novým projektem FEAM v oblasti preventivní medicíny. ČLA dokonce zastupoval na setkáních FEAM, kde byl vytvářen nový očkovací kalendář pro celou Evropu. I dnes jde o nesmírně důležitou záležitost, protože jedním z hlavních cílů FEAM a dalších evropských lékařských společností je bojovat proti tendencím zrušit očkování, což by byla v podstatě tragédie. V r. 2008 se v Karlových Varech také konal II. kongres s názvem Dýchání – podmínka života. Spolu s námi ho organizoval doc. Petr Čáp z nemocnice Na Homolce.

V té době ČLA zároveň vzpomněla významnou osobnost, zakladatele vývojové fyziologie prof. Edwarda Babáka. Působil jako rektor Vysoké školy zvěrolékařské a také jako děkan Lékařské fakulty a později rektor Masarykovy Univerzity v Brně. Pracoval na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty UK v Praze, kde byl blízkým spolupracovníkem prof. Viléma Laufbergera, dlouholetého přednosty tohoto ústavu.

V r. 2010 byl kongres FEAM, který se konal v Praze, zasvěcen psychiatrii. V této

době se začalo zakládat akademické konsorcium, které sdružovalo Inženýrskou akademii ČR, bohužel do projektu nevstoupila Učená společnost ČR. Dnes je tedy Akademické konsorcium tvořeno pouze ČLA a Inženýrskou akademií. Mezinárodní lékařskou konferencí FEAM uspořádal C. Höschl ve dnech 17.–18. září 2010, předsedou byl prof. Norman Sartorius z Ženevské univerzity. V tomto roce se také stal čestným členem ČLA prof. Solomon Hallberg Snyder z Univerzity Johnse Hopkinse v Baltimoru (USA), vůbec nejcitovanější vědec v biomedicině. Tehdy působil jako profesor neurověd a farmakologie a psychiatrie, měl 149 665 citací a Hirschův index 201. Považujeme si ho jako jednoho z nejvýznamnějších členů ČLA. Je zajímavé, že ve stejné době vystupuje v naší Revue prof. Ctirad John s článkem nazvaným Jak vyučovat lékařský obor, který cválá.

ČLA zajišťovala v r. 2010 spolu se Sdružením praktických lékařů mezioborový lékařský kongres Emoce v medicíně 1, v r. 2011 pak Emoce v medicíně 2 opět se Sdružením praktických lékařů a také s Psychiatrickým centrem Praha, a konečně r. 2012 kongres Emoce v medicíně 3 s pod-

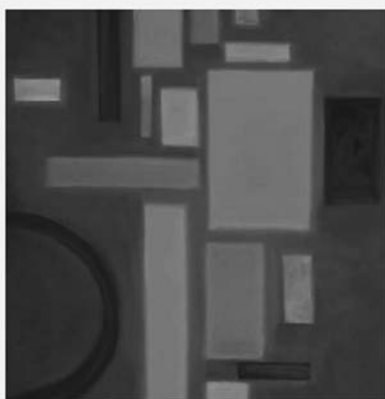
titulem Úzkost, stres a životní styl. Všechny akce se konaly v Grandhotelu Pupp v Karlových Varech.

V r. 2014 jsme oslavili 10. výročí založení České lékařské akademie. S úvodními příspěvky jsme vystoupili s prof. Höschlem oba – jako zakládající a poté nový předseda. V r. 2014 se setkání přesunula do Společenského domu v Mariánských Lázních, kde proběhl VII. kongres na téma Současný stav a perspektivy regenerativní medicíny. Velmi pěknou úvodní přednášku Jsme ve vesmíru sami? přednesl astrofyzik a astronom Jiří Grygar. Na zahájení kongresu vystoupil i parazitolog prof. Julius Lukeš z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V r. 2015 pak následoval VIII. kongres, jenž nesl název To nejlepší ze současné české medicíny.

Slavnostní shromáždění ČLA v březnu 2014 se uskutečnilo v pražském Karolinu už pod záštitou nového rektora Univerzity Karlovy prof. Tomáše Zímy a děkana 3. lékařské fakulty prof. Michala Anděla. O hudební doprovod se postaralo Škampovo kvarteto a udělovali jsme čestná členství, mimo jiné zahraničnímu členovi prof. Přemyslu Poňkovi.

V té době začaly v časopise Revue vycházet vzpomínkové články o výročních nebo úmrtí našich členů. V r. 2016 se zasedání FEAM konalo v Paříži, součástí byl významný příspěvek ČLA – Adolescentní zdraví a jeho investice do budoucnosti. Měli jsme tam několik symposií. Jednomu předsedali bývalý prezident FEAM a nový ředitel Národního ústavu duševního zdraví (NÚDZ) prof. Höschl a někdejší přednosta psychiatrie nemocnice U Svaté Anny v Paříži prof. Jean Pierre Olié (účastnil se mimo jiné prvního podání chlorpromazinu). Zazněla zde přednáška nového člena NÚDZ prof. Tomáše Hájka, který byl v té době profesorem psychiatrie na univerzitě v kanadském Londonu. Mluvil o psychiatrické genetice a morfologii mozku v prezentaci nazvané Moji rodiče měli bipolární poruchu, mám riziko této nemoci?

V r. 2016 se v Mariánských Lázních uskutečnil IX. kongres ČLA s názvem Moderní medicína: Prevence nebo léčba? Přijelo kolem 200 účastníků. Úvodní přednášky se ujal prof. Martin Hilský na téma Fenomén Shakespear. Vynikajícím způsobem vystoupil prof. Bohdan Pomahač z Har-

3 Zatím poslední, XII. kongres ČLA, který se uskutečnil v r. 2019, byl věnován tématu stárnutí jako výzvě současné medicíny.

4 Česká lékařská akademie každoročně vydává odborný časopis *Revue*. První číslo vyšlo hned v roce založení ČLA (2004).

5 Přednáška předsedy České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně prof. Štěpána Svačiny na společném jubilejním X. kongresu ČLA a ČLS JEP v r. 2017 měla název *Současnost a perspektivy farmakoterapie obezity*.

6 Koncert Bennewitzova kvarteta na též kongresu ČLA v r. 2017. Všechny snímky z archivu ČLA

vard Medical School v Bostonu, který se stal zahraničním členem ČLA. Prezentace se týkala současné problematiky obličejových rekonstrukcí, na kterých se významně podílel (první provedl v r. 2009). B. Pomařáč je absolventem Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Začínal v Bostonu ve výzkumné laboratoři a přes všeobecnou chirurgii se dostal k plastické transplantaci chirurgii.

V r. 2017 se akademie účastnila 11. kongresu primární péče v Top hotelu Praha, kde bylo na 1 500 účastníků. Za ČLA jsem přednášel na téma *Bolest v denní praxi*, organizaci zajišťovala Hana Kurzová, která je členkou organizačního výboru našeho kongresu. V r. 2017 se konal kongres opět v Mariánských Lázních, nesl název *Nejvýznamnější inovace v medicíně*, stejně jako XI. kongres (2018) na téma *Všechny odstíny šedi – krev blahodárná i nebezpečná*.

Konečně v r. 2019 v Mariánských Lázních proběhl XII. kongres pod názvem *Stárnutí jako výzva současné medicíny*. Byl bohatě navštíven (přes 260 účastníků) a došlo k určité inovaci. Přednášku k etickým otázkám pronesl lékař a katolický kněz Marek Vácha, a o fyziologii stárnutí a molekulární fyziologii stárnutí výborně promluvil zahraniční člen ČLA prof. Pavel Kučera z Lausanne. Následovaly dvě demografické přednášky prof. Jitky Rychtaříkové z Přírodovědecké fakulty UK a Jana Mužíka z Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR.

Kongresy tradičně začínají v posledním týdnu listopadu. Ve čtvrtek odpoledne jsou obecné přednášky, na které zveme významné představitele vědy a umění, některé jsem již jmenoval. Uvedme alespoň na-

mátkou další pány profesory – historika a prorektora UK Jana Royta, režiséra a bývalého děkana Akademie múzických umění Miloše Horanského, ředitele Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty UK Miroslava Bártu nebo entomologa z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a ředitele společného výzkumného pracoviště JU a Biologického centra AV ČR na Papui Nové Guineji Vojtěcha Novotného.

ČLA pořádá od r. 2005 i výroční vědecká zasedání. Již jsem zmínil první v Liberci o bolesti, druhé v r. 2007 v Karlových Varech o dýchání. Od r. 2009 se již zasedání konají každoročně. Nejprve v Karlových Varech, později v Mariánských Lázních. Zasedání se zúčastňuje asi 200 lékařů, mnohdy se přidávají i sestry. Naším hlavním partnerem bývá většinou Sdružení praktických lékařů a samozřejmě Česká lékařská společnost JEP.

Jak už jsem uvedl výše, ČLA je členem Akademického konsorcia s Inženýrskou akademií ČR, s níž uspořádala dvě velmi úspěšná společná zasedání, ze kterých vznikla symposia. V r. 2018 první společné jednání Technika slouží medicíně, kterému jsem spolu s prezidentem Inženýrské akademie prof. Petrem Zunou předsedal. Setkání přineslo vybrané výsledky spolupráce technického a lékařského výzkumu a možnosti další spolupráce těchto věd.

Finanční zdroje ČLA pocházejí výhradně z příspěvků a darů jednotlivých členů. Nedostáváme žádný státní příspěvek, jen jednou jsme obdrželi podporu od Ministerstva zdravotnictví ČR, která pomohla splatit poměrně vysoké členské příspěvky ve FEAM (90 tisíc Kč ročně). FEAM je prestižní instituce, jsme v ní jako řádní členové a můžeme se účastnit všech zasedání, včetně výročních. Tři z nich jsme pořádali v Praze. Zasedání rady FEAM se účastní poslanci Evropského parlamentu, a tak je FEAM jejich prostřednictvím poradním sborem Evropské komise. Bohužel se ČLA dosud nepodařilo proniknout do struktur v České republice, ať už Ministerstva zdravotnictví, nebo Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, pracujeme tedy spíše formou vlivu našich členů v některých příslušných orgánech. V poslední době nakladatelství Axonit pod vedením Jiřího Širokého vydává každý rok knihu, která shrnuje naše aktivity. Jde o sborník kratších souhrnů jednotlivých prací, ale představuje důležitý historický dokument.

Kromě výročního kongresu ČLA dále pořádá konference, které se konají díky laskavosti 1. lékařské fakulty UK ve Faustově domě v Praze, většinou jde o tři až čtyři setkání ročně. Úzká spolupráce s Českou lékařskou společností JEP umožňuje organizovat některé důležitější akce ČLA (a především její Valnou hromadu) v hlavním sále Lékařského domu. Participujeme na všech významných akcích ČLS JEP, jako byly Purkyňovské oslavy v r. 2019, konference České neuropsychiatrické společnosti v Jeseníku, Fyziologické dny apod.

Činnost ČLA je tedy poměrně rozsáhlá a náročná – otázkou je např. vydávání společných stanovisek k různým závažným problémům. Je to obtížné, protože máme dnes 69 českých a 10 zahraničních členů. Jde většinou o špičkové vědce, a ti nemusejí vždy zastávat jednotný názor. Navíc vědec a vyspělý lékař posuzuje získané údaje a poznatky s tím, že je musíme dále zkoumat, protože skutečnost může být jiná, nebo najdeme doplňující informace a lze i změnit názor. Proto také špičkoví lékaři nebo vědci nemohou působit v politice. Politik má jeden zásadní názor, který nemění, a ten říká, a pokud se mýlí, tak to nepřízná. Když se podíváme po světě od Ameriky po Čínu, většinou vládnou lidé, kteří se nemýlí. Jiný názor bývá chápán jako urážka a jeho představitel se stává nepřítel. Právě tím se liší věda od politiky – vědec vždy může měnit názor, dokáže přiznat chybu nebo že směr jeho výzkumu nebyl úplně šťastný.

Myslím si, že právě vnitřní diskuze, co je nám společné, je důležitá pro další rozvoj lékařské vědy. I na úrovni FEAM se snažíme, abychom se sblížili s názory ostatních členů federace, což jsou převážně členové Evropské unie, ale patří k nim i Švýcaři, a usilujeme o určitá koordinovaná stanoviska, která pak doporučujeme Evropské komisi, aby je zařazovala do svého programu. V poslední době se týkala zejména problematiky stárnutí a stárnutí populace, a proto i ČLA věnovala svůj poslední kongres tomuto tématu.

V letošním roce jsme chystali opět v Mariánských Lázních mezi 26.–28. listopadem XIII. kongres s názvem *Zánět napříč medicínou*. V souvislosti se současnou epidemiologickou situací se však Rada ČLA rozhodla přesunout setkání na termín 10.–12. června 2021.

Více informací najdete na www.medical-academy.cz/cia/